

Теми лекцій з дисципліни «Філософія»

1. Про предмет філософії та її місце в науковому знанні
2. Вчення про буття (онтологія)
3. Теорія пізнання (гносеологія) та методологія наукового пізнання
4. Антична філософія.
5. Філософія епохи Середньовіччя та філософія доби Відродження
6. Філософія Нового часу та Просвітництва
7. Німецька класична філософія
8. Сучасна західно-європейська філософія та особливості української філософської думки
9. Витоки та особливості української філософської думки

Теми семінарських занять з дисципліни «Філософія»

Практичне заняття 1: Специфіка античної філософії

- досократична філософія: ідеї, школи, персоналії;
- філософія Геракліта;
- Сократ та сократичні школи;
- філософія Платона;
- філософія Аристотеля.

Практичне заняття 2: Вчення про буття. Буття людини та Бога у філософії епохи Середньовіччя

- матерія та субстанція;
- простір і час;
- буття як проблема;
- Бог, світ та людина у вченні Августина Аврелія;
- Філософія П'єра Абеляра: співвідношення віри та розуму.
- Фома (Тома) Аквінський (Аквінат): вчення про буття, людину та її душу;
- В. Оккам та його принцип позбавлення зайвих сутностей;
- питання про універсалії: суперечка номіналізму та реалізму.

Практичне заняття 3: Особливості філософії епохи Відродження (Ренесансу)

- головні ідеї та постаті;
- скептицизм Мішеля Монтеня як постійні творчі пошуки («Есе» або «Опыты»);
- Піко делла Мірандола про людину;
- Ніколай Кузанський про збіг протилежностей (людина, Бог, світ та всесвіт);
- Якоб Бьоме: контрасти «так» та «ні» як розгадка зла;
- Джордано Бруно: повернення від надприродного пізнання до пізнання природи;
- Етика Ніколо Макіавеллі.

Практичне заняття 4: Філософія Нового часу: Західноєвропейська філософія XVII-XVIII ст.

- індуктивізм та експериментальне знання Ф. Бекона;
- свобода волі та фаталізм у вченні Томаса Гоббса;
- дуалізм у філософському вченні Рене Декарта;
- розмисли Блезе Паскаля про релігію;
- Бенедикт (Барух) Спіноза: монізм та пантеїзм;
- Дж. Локк: поняття про *tabula rasa* (проблема пізнання чи проблема тлумачення ідей?);
- Готфрід Вільгельм Ляйбниц: «Монадологія»; плюралізм, теодицея;
- Джордж Берклі про відносність сприйняття;
- Давид Г'юм (Юм): вчення про причинність (детермінізм), ідеї та враження.

Практичне заняття 5: Філософія Нового часу: епоха французького Просвітництва

- Вольтер (Марі Франсуа Аруе): відношення до церкви та віри;
- Руссо, Жан-Жак: про положення людини у природі та державі;
- Дідро, Дені: межа між людиною та твариною;
- Гольбах, Поль: матеріалізм.

Практичне заняття 6: Філософія Нового часу: німецька класична філософія

- Кант, Іммануїл: про буття та пізнання; вчення про мораль та проблема релігії;
- Фіхте, Йоган Готліб: від критичного методу до суб'єктивного ідеалізму, науковчення;
- Шеллінг, Фрідріх Вільгельм Йозеф: натурфілософія, трансцендентальний ідеалізм, філософія тотожності;
- Гегель, Георг-Вільгельм Фрідріх: діалектика, логіка, розум в історії;
- Фейєрбах, Людвіг: обґрунтування матеріалізму та етичне вчення

Практичне заняття 7: Західна філософія кінця XIX-початку XX ст.: неklasична філософія, філософія життя

- Шопенгауер, Артур: поняття про волю та світ, етичні уявлення;
- Кіркегард (Кьєркегор), Серен: екзистенційне мислення, критика раціоналізму;
- Ніцше, Фрідріх: ідея надлюдини, поняття про мораль, влада;
- Бергсон, Анрі: інтелект та інтуїція, поняття про матерію та тривалість;

Практичне заняття 8: Філософія поч. XX ст.: екзистенціалізм та позитивізм

- Гайдеггер (Хайдеггер), Мартін: основні категорії, час, як найсуттєвіша характеристика буття, мова як оселя буття;
- Ясперс, Карл: філософія та філософування, рівні буття (екзистенція, трансценденція, пізнання Бога);
- Сартр, Жан-Поль: поняття свободи, гуманізм;
- Вчення позитивізму та неопозитивізму: О. Конт, Р. Карнап, Б. Рассел, Л. Вітгенштайн, К. Поппер).

Література для практичних занять

Практичне заняття 1:

- Богомолов А.С. Античная философия. – М., 1985
- Джохадзе Д.В. Основные этапы развития античной философии. – М., 1977
- Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – М., 1979
- Кесиди Ф. Гераклит. – СПб.: Алетейя. 2004. – 217 с.
- Кесиди Ф.Х. От мифа к логосу. – М., 1972
- Материалисты Древней Греции: собрание текстов Гераклита, Демокрита и Эпикура. – М., 1955
- Соколов В.В. Античная философия. – М., 1958
- Фрагменты ранних греческих философов. – М.: Наука, 1989
- Чанышев А.И. Начала философии. – М., 1982

Практичне заняття 2:

- Августин Блаженный. Исповедь. – М., 1992
- Аверинцев С.С. Порядок космоса и порядок истории в мировоззрении раннего средневековья // Античность и Византия. – М., 1975. – С. 266-285
- Боэций. Утешение философией и другие трактаты. – М., 1990
- Горак Г.І. Філософія. – К., 1998
- Коплстон Ф.Ч. История средневековой философии. – М., Энигма, 1997
- Краткий очерк истории философии. – М., 1981
- Мир философии: книга для чтения: в 2 ч. – М., 1991
- Ориген. О началах. – Самара, 1993
- Основи філософії: Навч. посібник / П.І. Гнатенко, В.Б. О कोरोков, В.І. Пронякін, О.О. Осетрова. – К.: Вища освіта, 2009. – 335 с.
- Соколов В. В. Средневековая философия. – М., 1984
- Спиркин А.Г. Философия: Учебник. – М.: Гардарики, 2001. – 816 с.
- Фома Аквинский. Сумма против язычников. – Долгопрудный, 2000

Практичне заняття 3:

- Бруно Д. Избранное. – Самара. 2000
- Горфункель А. Гуманизм и натурфилософия итальянского Возрождения. – М., 1977
- Кондзьолка В.В. Історія середньовічної філософії. – Львів, 2001
- Кузанский Николай. Сочинения в 2 т. – М., 1979-1980

Макиавелли Н. Государь. – М., 1999
Монтень Мишель. Опыты. В 3-х кн. – М., 1979-1980
Соколов В.В. Европейская философия XV-XVII веков. – М., 1979
Соколов В.В. Очерки философии эпохи Возрождения. – М., 1962
Соколов В.В. Средневековая философия. – М., 1979
Тажуригина З.А. Философия Николая Кузанского. – М., 1972
Философия эпохи Возрождения и реформации. Хрестоматия. – М., 1996
Шабанова Ю.А. Трансперсональная метафизика Мастера Экхарта. Дн-вск, 2005
Юсим А. Этика Макиавелли. – М., 1990

Практичне заняття 4:

Асмус В.Ф. Декарт. – М.: 1956
Асмус В.Ф. Френсис Бэкон. – М. 1965
Беркли Д. Сочинения. – М.: «Мысль», 2000. – 560 с.
Богомолов А.С. Критика субъективно-идеалистической философии Дж. Беркли. – М., 1959
Быховский Б.Э. Беркли. – М., 1985
Васильев В.В. Влияние Лейбница на философию Юма // Историко-философский ежегодник – 92. – М., 1994
Гайденок П.П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой: Учебное пособие для вузов. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. – 456 с.
Гайденок П.П. Монадология Лейбница и кантовское понятие «вещи в себе» // Этика Канта и современность. – Рига, 1989. – С. 91-121
Гайденок П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.). – М., «Наука», 1987
Декарт Р. Сочинения в 2 т. Т.1. – М.: Мысль, 1989. – 654 с.
Декарт, Рене. Метафізичні роздуми. – К.: Юніверс, 2000. – 304 с.
Заиченко Г.А. Дж. Локк. – М.. 1988
Лейбниц Г. В. Монадология // Сочинения в 4-ти томах. Т.1. – М.; «Мысль», 1982, - с. 413-429.
Лейбниц Г. В. Начала природы и благодати, основанные на разуме. // Сочинения в 4-ти томах. Т.1. – М.: «Мысль» 1982, - с. 404-412.
Лейбниц Г. В. Новые опыты о человеческом разумении автора системы предустановленной гармонии // Сочинения в 4-х томах. Т.2. – М.: «Мысль», - 1983. – с. 84 -100.
Лейбниц Г. В. Опыты теодицеи о благодати божией, свободе человека и начале зла // Сочинения в 4-ти томах. Т.4. – М.: «Мысль» 1982. – с. 49-52.
Лейбниц Г. В. Размышления о сочинении г-на Гоббса, опубликованном на английском языке, о свободе, необходимости и случайности // Сочинения в 4-ти томах. Т.4. – М.: «Мысль» 1982. сс. 416-426.
Локк Дж. Опыт о человеческом разумении (книга четвертая) // Сочинения в 3-х т. Т.2. – М.: Мысль, 1985. – сс. 3-201. – 560 с.
Локк Дж. Сочинения в 3-х т.: Т. 1. – М.: Мысль, 1985. – 621 с.
Любимов Н.А. Философия Декарта. – СПб.; 1886
Нарский И.С. Давид Юм. – М., 1973
Нарский И.С. Философия Д. Юма. – М., 1967
Паскаль Б. Мысли о религии. – Мн: Харвест, - М.: АСТ, 2001. – 224 с.
Соколов В.В. Философия Спинозы и современность. – М., 1964
Соколов В.В. Бытие, познание, человек и общество в философской доктрине Т. Гоббса // Гоббс. Т. Сочинения. Т.1 – М.: 1989
Соколов В.В. Западноевропейская философия XVIII века. – М.: Высшая школа, 1973
Спиноза Б. Этика. Избранные произведения. Т.1. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1957. – сс. 359-618. – 631 с.
Спиркин А.Г. Философия: Учебник. – М.: Гардарики, 2001. – 816 с.
Стрельцова Г.Я. Паскаль и европейская культура. – М.: 1994
Субботин А.Л. Френсис Бэкон. – М., 1974
Фишер К. История новой философии. Т.1 – СПб., 1906
Юм Д. Трактат о человеческой природе, или попытка применить основанный на опыте метод рассуждения к моральным предметам // Сочинения в 2-х т. Т.1. – М.: Мысль, 1965. – 847 с.

Практичне заняття 5:

Верман И.Е. Жан-Жак Руссо. – М., 1976
Вольтер М.Ф.А. Философские повести и рассказы, мемуары и диалоги. Т. 1-2., М.-Л., 1931
Державин К.Н. Вольтер. – М., 1946
Дидро Д. Собрание соч. в 2-х т. – М.-Л., 1935-47
Кузнецов В.Н. Вольтер и философия французского Просвещения XVIII в. – М., 1965
Манфред А.З. Три портрета эпохи Великой французской революции: Ж.-Ж. Руссо, Г.Р. де Мирабо, М. Робеспьер. – М., 1976
Руссо Ж.-Ж. Избранные сочинения в 3-х т. – М., 1961

Практичне заняття 6:

Асмус В.Ф. Иммануил Кант. – М., Наука, 1973

Бакрадце К.С. Система и метод Гегеля. – Тб., 1958

Гайденко П.П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой: Учебное пособие для вузов. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. – 456 с.

Гайденко П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.). – М., «Наука», 1987

Гегель Г.В.Ф. Собрание сочинений т. 1-14. – М.-Л., 1929-1958

Гулыга А.В. Немецкая классическая философия. – М., Мысль, 1986

Гулыга А.В. Шеллинг. – М., 1982

Деборин А.М. Л. Фейербах. – М.-Л., 1929

История диалектики. Немецкая классическая философия. – М., 1978

Кант И. Антропология с прагматической точки зрения // Соч. в 6-ти томах. Т.6. «Мысль» - М., 1986. – сс. 349-587. – 743 с.

Кант И. Всеобщая и естественная история и теория неба // Соч. в 6-ти томах. Т.1. 1963, - М.: «Мысль» – с. 250-252.

Кант И. Грезы духовидца, поясненные грезами метафизика // Собр. соч. в 6-ти томах, Т.2.: «Мысль». – М.; 1964. сс. 291-360. – 511 с.

Кант И. Из «лекций по этике» // Этическая мысль. Научно-публицистические чтения. 1990. – М.: Политиздат, 1990, с. 296-323.

Кант И. Критика практического разума // Сочинения в 6-ти т. Т.4. Ч.1. – 544 с.

Кант И. Критика способности суждения // Сочинения в шести томах. (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана.) – М., «Мысль», 1966. Т.5. сс. 161-530. – 564 с.

Кант И. Критика чистого разума / Пер. с нем. Н. Лосского сверен и отредактирован Ц. Г. Арзаканяном и М. И. Иткиным; примеч. Ц. Г. Арзаканяна. – М.: Изд-во Эксмо, 2006. – 736 с. (репринтное издание по 3-му тому Канта из собр. соч. в 6-ти томах, 1964; без предисловия Т. И. Ойзермана и примечаний редакции).

Кант И. Критика чистого разума // Сочинения в шести томах. (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана.) – М., «Мысль», 1964. Т.3. - 799 с.

Кант И. О форме и принципах чувственно воспринимаемого и умопостигаемого мира // Собрание сочинений в шести томах. Т.2. «Мысль». – М.; 1964. – сс. 381-426. – 511 с.

Кант И. Об изначально злом в человеческой природе // Сочинения в шести томах. (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана.) – М., «Мысль», 1965. Т.4. Ч.2. – сс. 5-58. – 478 с.

Кант И. Основы метафизики нравственности // Сочинения в шести томах. (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана.) – М., «Мысль», 1965. Т.4. Ч.1. сс. 219-310. – 544 с.

Кант И. Ответ на вопрос: что такое Просвещение? 1784. // Соч. в 6-ти томах. Т.6. «Мысль» - М., 1986. – сс. 25-36. – 743 с.

Кант И. Первое введение в критику способности суждения // Сочинения в шести томах. (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана.) – М., «Мысль», 1966. Т.5. сс. 65-160. – 564 с.

Кант И. Прологомены ко всякой будущей метафизике, могущей появиться как наука // Сочинения в шести томах. (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана.) – М., «Мысль», 1965. Т.4. Ч.1. – с. 67-218. – 544 с.

Кант И. Критика практичного розуму. - К.: Юніверс, 2004. – 238 с.

Кузнецов В.Н. Немецкая классическая философия второй половины XVIII начала XIX вв. – М., 1989

Лазарев В.В. Философия раннего и позднего Шеллинга. – М.: 1990

Лазарев В.В. Шеллинг. – М., 1976

Мир философии: книга для чтения: в 2 ч. – М., 1991

Мотрошилова Н.В. Путь Гегеля к «Науке логики». – М., 1984

Нарский И. С. Логика антиномий Канта // Философия Канта и современность. М., «Мысль», 1974. с. 72-103. – 468 с.

Нарский И.С. Кант. – М., Мысль, 1976

Овсянников М.Ф. Философия Гегеля. – М., 1959

Ойзерман Т. И. Главные философские направления. - М.: Мысль, - 1984. - 303 с.

Спиркин А.Г. Философия: Учебник. – М.: Гардарики, 2001. – 816 с.

Фейербах Л. История философии. Т. 1-3. – М., 1974

Фихте И.-Г. Ясное, как солнце сообщение широкой публике о подлинной сущности новейшей философии // Сочинения. Работы 1792-1801 гг. М.: Ладомир, 1995. – сс. 525-593. – 655 с. ISBN 5-86218-216-0.

Фихте И.-Г. Несколько лекций о назначении ученого // Сочинения. Работы 1792-1801 гг. М.: Ладомир, 1995. – сс. 481-524. – 655 с. ISBN 5-86218-216-0.

Фихте И.-Г. О понятии наукоучения или так называемой философии // Сочинения. Работы 1792-1801 гг. М.: Ладомир, 1995. – сс. 231-276. – 655 с. ISBN 5-86218-216-0.

Фихте И.-Г. Основа общего наукоучения (на правах рукописи для слушателей) // Сочинения. Работы 1792-1801 гг. М.: Ладомир, 1995. – сс. 277-480. – 655 с. ISBN 5-86218-216-0.

Фишер К. Гегель, его жизнь, сочинения и учение. – М.-Л., 1933

Шеллинг Ф. В. Й. Сочинения в 2-х т.: Т.1. - М.: Мысль, 1987. - 637 с.
Элез Й. Проблема бытия и мышления в философии Л. Фейербаха. - М., 1974
Энгельс Ф. Людвиг Фейербах и конец немецкой классической философии // Маркс К., Энгельс Ф., Соч., Т.
21

Практичне заняття 7:

Асмус В.Ф. Бергсон и его критика интеллекта // Историко-философские этюды. - М., 1984
Бергсон А. Два источника морали и религии. - М., 1994
Бергсон А. Творческая эволюция. Материя и память. - Мн.: Харвест, 1999. - 1408 с.
Гайденко П. Трагедия эстетизма. - М., 1970
Гайденко П.П. Прорыв к трансцендентному. Новая онтология XX века. - М., 1997
Кьеркегор С. Наслаждение и долг
Кьеркегор С. Повторение. - М., 1997
Кьеркегор С. Страх и трепет. - М., 1993
Мир Кьеркегора. Русские и датские интерпретации творчества Серена Кьеркегора. - М., 1994
Ницше Ф. Сочинения в 2-х т. - М., 1990
Соловьев В.С. Идея сверхчеловека // Соловьев В.С. Сочинения в 2-х т. Т.2. - М., 1988
Фишер К. Артур Шопенгауэр. - М., 1986
Шопенгауэр А. Избранные произведения. - М., 1992
Шопенгауэр А. Собр. сочинений в 5 томах. Т.1. - М., 1992
Ясперс К. Ницше и христианство. - М., 1994

Практичне заняття 8:

Антология мировой философии. Т.1-4. - М., 1969-1972
Витгенштейн Л. Философские работы. Ч. 1-2. - М., 1994
Канке В.А Философия. Исторический и систематический курс. - М., 1996
Рассел Б. Мудрость Запада. - М., 1998
Сартр Ж.-П. Стена. Избранные произведения. - М., 1992
Философия. Учебн. пособие /под. ред. Овсичнюка Г.В. - К., 1994
Философия: учебник для высших учебн. заведений. - Р-н-Д., 1997
Хайдеггер М. Избранное. - М., 1993
Ясперс К. Всемирная история философии. - М., 2000
Ясперс К. Смысл и назначение истории. - М., 1991

ас. каф. філософії

Жадяєв Денис Володимирович